

Istorinės rekonstrukcijos klubai Lietuvoje

GINTARĖ DUSEVIČIŪTĖ-NEIMONTIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Kultūrų studijų katedra, V. Putvinskio g. 23–420, 44243 Kaunas

El. paštas g.neimontiene@gmail.com

Straipsnyje analizuojami istorinės rekonstrukcijos klubai Lietuvoje pateikiant jų klasifikaciją, apibrėžiant klubų ir su istorine rekonstrukcija susijusių organizacijų socialinį tinklą. Klubų analizė atlikta taikant kompleksinius metodus: stebėjimą, dalyvavimą, interviu, anketavimą, šaltinių analizę. Tyrime naudojami duomenys apima 2015–2019 metus. Gauti rezultatai rodo, jog nuo istorinės rekonstrukcijos pradžios (1989 m. įkurto pirmo Kauno karo istorijos klubo) pastebimai išaugo šia veikla užsiimančių organizacijų skaičius. Užfiksuotas 41-as aktyviai veikiantis klubas bei 13 kitų organizacijų, glaudžiai susijusių su šiuo judėjimu. Atsižvelgiant į gautus duomenis, išskirti du istorinės rekonstrukcijos klubų kūrimosi etapai – iki 2002 m. ir nuo 2003 metų. Lietuvoje veikiantys istorinės rekonstrukcijos klubai buvo suklasifikuoti į keturias grupes: baltų, viduramžių, napoleonmečio ir XX amžiaus. Sudarytas klubų (ir organizacijų) socialinę komunikaciją iliustruojantis tinklas leidžia teigti, jog istorinė rekonstrukcija Lietuvoje yra ne pavienis reiškinys, o ilgametis judėjimas.

Raktažodžiai: istorinė rekonstrukcija, klubas, klasifikacija, Lietuva, socialinis tinklas

IVADAS

Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų pasaulio valstybių, kasmet vyksta keliolika skirtingų istorinių renginių (festivalių, paskaitų ar minėjimų), kuriuose siekiama atkurti, parodyti, su pažindinti lankytojus su pasirinktu istoriniu laikotarpiu, veikla (amatu, karyba), istoriniu personažu ir pan. Net ir šiuolaikinės miestų ar miestelių gimtadienio šventės tampa neatšiejamos nuo istorinės rekonstrukcijos klubų pasirodymų, tarp kurių gausos bei veiklos įvairovės lengva pasimesti.

Darbe keliamą problemą galima apibrėžti keliais klausimais. Iki šiol nėra aišku, kiek ir kokių klubų (organizacijų) dalyvavo (-auja) šiame istorijos atkūrimo procese? Ar klubai (organizacijos) gali būti klasifikuojami ir struktūruojami? Ar skirtingus laikmečius ir veiklą rekonstruojantys klubai yra tarpusavyje susiję? Kaip vyksta jų tarpusavio komunikacija? Galiausiai, ar tai tik pavienių klubų ir organizacijų iniciatyva grįžta veikla ar judėjimu tapęs reiškinys?

Straipsnio **objektas** – istorinės rekonstrukcijai klubai (organizacijos), veikiantys (-ę) Lietuvoje. Darbe keliamas **tikslas** – apibrėžti Lietuvoje veikiančius istorinės rekonstrukcijos klubus pateikiant jų klasifikaciją bei nurodant tarpusavio ryšius.

Uždaviniai:

1. Nustatyti klubus ir organizacijas, veikiančias Lietuvos istorinės rekonstrukcijos lauke.
2. Remiantis pasirinktais kriterijais, suklasifikuoti ir išanalizuoti istorinės rekonstrukcijos klubus.
3. Suskirstyti ir schema pavaizduoti egzistuojantį klubų socialinį tinklą.

Darbo metodika ir duomenys. Taikyta kompleksinė metodika. Stebėjimo ir dalyvaujamojo stebėjimo metodai naudoti renkant medžiagą skirtinguose istorinės rekonstrukcijos renginiuose (miestų šventėse, festivaliuose, atmintinų datų minėjimuose). Aprašant tyrimą tikslinga atskirai aptarti geografinę tyrimo imtį ir pateikti detalesnę informaciją, susijusią su pateikėjais.

Pagrindiniai lauko tyrimo duomenys rinkti 2015–2019 m., nors kai kurie reiškinio aspektai pradėti fiksuoti dar anksčiau (nuo 2012 m.). Svarbią tyrimų dalį sudaro įvairių istorinio pobūdžio renginių stebėjimas ir dalyvavimas juose. Tyrimo metu stebėti 28 įvairūs festivaliai, šventės ir kiti renginiai. Didžiąją dalį (19) jų sudaro vieši renginiai, likusieji 3 – uždari. Iš lankytojo pozicijos buvo stebėta 19, dalyvaujamojo stebėjimo metodu – 9 renginiai. Lietuvoje stebėti 25 renginiai, užsienyje (Lenkijoje, Švedijoje ir Danijoje) – 3.

Istorinės rekonstrukcijos renginių stebėjimas ir dalyvavimas juose padėjo sudaryti klausimyną, kuriuo siekta atskleisti istorinės rekonstrukcijos judėjimo specifiką. Klausimynas suformuluotas taip, kad atsiskleistų pateikėjų priklausomybė klubams (organizacijoms), klubų (organizacijų) vidinė struktūra, simbolika ir santykių su kitais klubais palaikymas, pateikėjų pasaulėžiūra, išryškėtų svarbiausias kasmetinių (tradicinių) renginių kalendorius. Dėl ribotos straipsnio apimties naudojama tik dalis tyrimo metu gautų duomenų.

Pritaikius pusiau struktūruotą interviu, apklausta 40 pateikėjų. Duomenys buvo papildyti anketų medžiaga – surinkta 51 struktūruota anketa. Iš viso apklaustas 91 pateikėjas iš Lietuvos. Anketos buvo rinktos elektroninės apklausos platformoje www.manoapklausa.lt. Tyrime dalyvavo 27 moterys ir 64 vyrai. Didesnį vyrų aktyvumą šioje veikloje galima paaiškinti tuo, kad karybos sfera, kuri yra dominuojanti, palyginti su kitomis, istoriškai ir tradiciškai priskiriama vyriškai lyčiai. Dauguma – 92 % (84) – pateikėjų yra lietuvių tautybės, 3 % (3) – dvigubos tautybės, likusieji 5 % (4) – kitų tautybių (rusai, lenkas, ukrainietis). Didžioji dalis – 70 (77 %) – pateikėjų turi aukštąjį išsilavinimą, likusieji 21 (23 %) – vidurinį ir nebaigtą vidurinį. Pastebėta, jog tarp pateikėjų profesijų dominuoja susijusios su istorija ir archeologija, nemažą pateikėjų dalį sudaro profesionalūs menininkai (keramikai, juvelyrų), IT profesijų atstovai ir asmenys, susiję su savanoriška ar profesionalia karo tarnyba. Pateikėjų amžiaus vidurkis – 35,18 m., imtis – nuo 17 iki 69 metų.

Surinkti duomenys saugomi Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų katedros Etnologijos rankraštyne (VDU ER, bylos Nr. 2677). Papildoma informacija apie istorinės rekonstrukcijos klubus buvo renkama internetinėse klubų svetainėse, jų socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje. Informacijai apie istorinės rekonstrukcijos klubų socialinį tinklą vizualizuoti pasirinktas duomenų apdorojimo įrankis *Onodo*. Naudojantis šiuo įrankiu buvo sudarytas klubų ir pagrindinių istorinės rekonstrukcijos veikloje dalyvaujančių organizacijų socialinis tinklas.

Darbo naujumas. Nors šis reiškinys aktualus ir dažnai atsiduriantis dėmesio centre, iki šiol juo daugiausia domėdavosi žiniasklaida. Daugiau tyrėjų dėmesio Lietuvoje jis nesulaukė, nors užsienyje tai plačiai nagrinėjamas objektas. Ligi šiol į mokslininkų akiratį yra patekęs ir plačiau tyrinėtas tik vienas klubas – „Vilkatlakiai“. Šiame straipsnyje struktūruotai pateikiami

nauji duomenys apie aktyvius ir neaktyvius klubus, klubų tarpusavio santykius, kurie yra reikšmingi siekiant įvertinti judėjimo mastą bei pobūdį.

Tyrimų apžvalga. Vanesa Agnew [1, 327], bandydama apibrėžti rekonstrukcijos ribas, nurodo, jog reikškinys globalus, turintis daug raiškos formų (kelionės, filmai, teatro pasirodymai, gyvieji muziejai ir kt.) ir platų temų spektrą (vikingai, piratai, indėnai, riteriai, piramidžių statytojai ir t. t.). Užsienio mokslininkai yra veikiau linkę analizuoti istorinės rekonstrukcijos reiškinio kontekstą, išryškindami tam tikrus jo aspektus, pvz., identitetą [21; 25], autentiškumą ir naratyvų naudojimą [9; 15; 17] bei materialinės kultūros svarbą [3; 4; 7; 13], nei gilintis į atkuriamas temas, klubų „gyvenimą“, jų pobūdį, tarpusavio ryšius ar ryškinti nacionalinius istorinės rekonstrukcijos ypatumus. Tikėtina, jog anksčiau minėtų tyrimo krypčių analizės nesiimama dėl būtinybės operuoti sąlyginai dideliais duomenų kiekiais ir imtimis (pavyzdžiui, veikiančių klubų skaičiaus). Kai kuriose didesnėse valstybėse istorinės rekonstrukcijos klubų skaičius gali viršyti ir šimtą (D. Britanija, JAV). Daria Radtchenko [22, 130–131], nagrinėjusi istorinės rekonstrukcijos reiškinį Rusijos kontekste, pažymi, jog šioje valstybėje yra populiariausios viduramžių ir napoleonmečio temos bei vikingų laikotarpis. V. Agnew taip pat nurodo rekonstruojamas temas (viduramžių riteriai, piligrimai, vikingai, piramidžių statytojai, indėnai ir kt.), tačiau jų atskirai neanalizuoja [2, 299–300].

Tyrimų, nagrinėjančių Lietuvos istorinės rekonstrukcijos lauką, nėra daug. Galima paminėti tik kelis su istorine rekonstrukcija susijusius Lietuvos mokslininkų tyrimus [5; 11; 12; 24]. Kaip reikšmingiausių ir naujausių darbų būtų galima išskirti etnologės Agnės Kalėdienės disertaciją „*Naujųjų baltų* sukultūrinimo lauko atsiradimas ir raida“ [11]. Dinaminių sistemų prieigos metodu analizuodama rekonstruktorių klubo „Vilkatlakai“ atvejį, autorė apibrėžė grupės formavimosi, brandos ir irimo etapus bei priežastis. Stengdamasi apimti platesnį naujųjų baltų kontekstą, ji išskyrė tris šį subkultūrinį lauką sudarančių grupių tipus: muzikos grupės, religinių grupių dalyviai ir istorijos rekonstruktoriai. Pastarajai grupei buvo priskirti „Vilkatlakai“, „Varingis“, „Karionys“, „Kovarnis“, „Jotvos sūnūs“, „Sūduvos Tauras“, „Leitgiris“, „Pajauta“, „Utgardas“, „Pilsots“ (Baltų vikingai) ir „LDK varčiai“. Šio straipsnio autorė visų pirma nori pabrėžti, jog istorinės rekonstrukcijos klubų spektras Lietuvoje yra kur kas platesnis, todėl į analizę bus įtraukti ir kitiems laikotarpiams atstovaujantys istorinės rekonstrukcijos klubai. Antra, nors A. Kalėdienės skirstymas iš esmės atitinka šio darbo autorės klasifikavimą (baltų laikotarpio), remiantis klubo „LDK Varčiai“ rekonstruojamu laikotarpiu, jis priskirtas prie viduramžių klubų.

Istorinės rekonstrukcijos klubas šiame darbe suvokiamas kaip organizuotas laikotarpis, pobūdį ir kryptį apibrėžęs bendruomeninis vienetas, turintis savo lyderį bei vienijantis jos narius. Klubas dažniausiai (bet ne visada) turi juridinį statusą. *Organizacijos* sąvoka apima kitas su istorine rekonstrukcija susijusias ir šiame lauke veikiančias įstaigas, kurios netiesiogiai prisideda prie istorinės rekonstrukcijos veiklos (organizuoja renginius, nuomą reikiamą inventorių, rašo projektus ir pan.).

KLUBAI IR JŲ KLASIFIKACIJA

Remiantis tyrimo rezultatais, Lietuvoje priskaičiuojamas 41-as skirtingo statuso (viešoji įstaiga, asociacija) istorinės rekonstrukcijos klubas. Šie klubai tarpusavyje bendradarbiauja, keičiasi reikalinga informacija ir dalijasi patirtimi, dalyvauja panašaus pobūdžio renginiuose ir sprendžia panašias problemas. Istorinės rekonstrukcijos judėjime dalyvauja apie 500 rekonstruktorių. Klubą galima laikyti svarbiausiu ir kartu mažiausiu istorinės rekonstrukcijos judėjimą palaikančiu vienetu. Atlikto tyrimo duomenimis, 83 (90 %) pateikėjai iš

Lietuvos priklauso vienai ar kelioms istorinės rekonstrukcijos organizacijoms, likusieji 8 (10 %) yra laisvieji rekonstruktoriai. Lietuvoje pastebimos tokios pagrindinės istorinės rekonstrukcijos kryptys: amatai, pramogos ir karyba. Pastaroji yra dominuojanti.

Klubų ir organizacijų veikla nėra finansuojama iš valstybės biudžeto, tačiau minėtas statusas leidžia pretenduoti į paramą, skirtą projektams, užtikrinantiems valstybės kultūros strategiją. D. Radthenko [22, 131] nurodo, jog Rusijoje veikiantys istorinės rekonstrukcijos klubai savo veiklą finansuoja tik iš asmeninių lėšų. Tokio finansavimo modelio laikomasi ir, pavyzdžiui, Švedijoje, kur taikomas nario mokestis.

Tematinė ir žanrinė istorinės rekonstrukcijos klubų įvairovė gana plati, todėl jų klasifikacijai buvo pasirinkti keli pagrindiniai kriterijai: atkuriamo istorinio laikmečio ribos ir klubo veiklos pobūdis. Tai yra svarbiausi ir ryškiausi istorinės rekonstrukcijos klasifikacijos kriterijai. Remiantis pirmuoju, akcentuojamas chronologinis rekonstrukcijos aspektas, kitu atveju – tipologinis.

Chronologinės atkuriamo laikotarpio ribos ir klubo veiklos pobūdis leidžia susisteminti istorinės rekonstrukcijos judėjimo klubus. Chronologinis kriterijus žymi rekonstruojamo laikotarpio ribas. Rekonstruktoriai savo pasirinktą laikotarpį stengiasi apibrėžti, konkrečiai nurodydami amžių, reikšmingas istorines datas ar jų intervalą.

Lietuvoje atkuriami laikotarpiai svyruoja nuo pavienių akmens amžiaus (10–2 tūkst. pr. Kr.) rekonstrukcijų iki Lietuvos tarpukario savanorių ir partizanų pasipriešinimo (iki 1953-ųjų). Minėto mokslininko pateiktas skirstymas tinkamai neatspindi Lietuvos atvejo. Atsižvelgiant į gautus duomenis, rekonstruojami istoriniai laikotarpiai Lietuvoje skirstomi taip:

- *Baltų laikotarpis* (V–XIV a. senovės baltų ir jų genčių karybos, gyvenenos ir amatų rekonstrukcija).
- *Viduramžių laikotarpis* (XIII–XV a. karybos, riterių luomo, didikų, pramogų ir amatų rekonstrukcija).
- *Napoleonmetis* (XVIII–XIX a. pr. karybos, kareivio gyvenenos ir karo stovyklų rekonstrukcija).
- *XX amžius* (1913–1953 m. kareivio gyvenenos ir karybos, karo stovyklų rekonstrukcija).

Kaip matyti iš duomenų (žr. lentelę (*), dauguma Lietuvos klubų (10) renkasi rekonstruoti viduramžių laikotarpį; antroje vietoje – XX a. (9) ir toks pat klubų skaičius (9) tenka baltų

(*) Derinant chronologinį ir tipologinį klubų skirstymą, lentelėje pateikiami klubai, kurių veiklos kryptis susijusi su istorine rekonstrukcija. Karybos, karybos ir amatų bei pramogų klubai, atitinkantys keturis pirmus lentelės stulpelius, sudaro istorinės rekonstrukcijos klubų branduolį. Amatų klubai ir kitos organizacijos dėl savo specifiškumo taip pat yra išskirti. Lentelėje pažymėti ir sunkiau identifikuojami laisvieji rekonstruktoriai. Pastarieji savarankiškai renkasi ir laikotarpį, ir veiklą ar klubą, prie kurio gali prisijungti per konkretų renginį. Lentelėje atsispindi ir neaktyvūs, veiklą nutraukę (ar duomenų nepateikę) klubai. Nurodomas klubo (ar organizacijos) esamas ar apytikslis narių skaičius.

Tikslinga atkreipti dėmesį į gana ribotą duomenų, nurodančių dalyvių skaičių, patikimumą dėl keleto pagrindinių priežasčių. Pirma, istorinės rekonstrukcijos veikloje dalyvaujančių asmenų skaičius kinta: dalis jų priklauso keliems klubams, prie klubų nuolat prisijungia nauji narių arba savo veiklą stabdo ilgamečiai klubo nariai. Keletas tokių klubų, pavyzdžiui, „Luoka“ ar „Utgardas“, savo veiklos netęsia, tačiau buvę šio klubo nariai jungiasi prie kitų panašių klubų arba tampa laisvaisiais rekonstruktoriais. Antra, rekonstruktoriai gali ir nepriklausyti jokiai organizacijai ar klubui, t. y. būti laisvuju rekonstruktoriaumi. Pastarųjų identifikavimas tampa itin sudėtingu uždaviniu. Galiausiai, dalis informacijos apie klubų narių skaičių nebuvo prieinama dėl duomenų trūkumo ir (ar) pasyvaus pateikėjų dalyvavimo apklausoje. Nurodytos priežastys paaiškina, kodėl lentelėje pateiktus rodiklius reikėtų laikyti orientaciniais.

laikotarpiui. Mažiausiai klubų (7) rekonstrukcijoms pasirinko napoleonmetį. Kiekvienas iš atkuriamų laikotarpių darbe bus aptariamas detaliau. Kitos tokios organizacijos (13), kaip, pavyzdžiui, „Vikingų kaimas“ ar „Simkala“, nėra istorinės rekonstrukcijos klubai, tačiau kartais pastebimi istorinės rekonstrukcijos pobūdžio renginiuose. Napoleonikos klubai išlaikė pirminę rekonstrukcijos veiklos kryptį ir pavadinimus. XX amžiaus rekonstruktorių klubai ryškesnių transformacijų taip pat nepatyrė.

Chronologiniu principu (pagal atkuriamą laikotarpį) paremtas skirstymas neatspindi visų rekonstruojamų veiklų vien dėl to, jog pati veikla (pavyzdžiui, kalvystė) gali apimti keletą laikotarpių (baltų ir viduramžių). Lietuvoje neatkuriamas (išskyrus pavienes kostiumų ar kitų objektų rekonstrukcijas) pakankamai ilgas laikotarpis – XV a. II pusė – XVIII a. pradžia. Tai, kad šio Lietuvoje nepopuliaraus laikmečio kultūra nėra pasirenkama istorinės rekonstrukcijos objektu, gali lemti keletas veiksnių, tarp kurių svarbiausi – populiarumas ir bendros tendencijos atkurti minėtą periodą nebuvimas. Todėl, atsižvelgiant į atkuriamą veiklą, pateikiamas antrasis – tipologinis – klubų skirstymas:

- *karybos*;
- *karybos ir amatų*;
- *amatų*;
- *pramogų*;
- *kitos organizacijos*.

Karybos, karybos ir amatų bei *pramogų* klubai patenka į lentelėje pateiktą chronologinį klubų skirstymą ir atitinka keturis pirmus stulpelius. *Amatų* tipui galima priskirti eksperimentinės archeologijos klubą „Pajauta“ [20], rekonstruojantį archeologinius dirbinius (amatus). Šis pavyzdys rodo, jog rekonstrukcijos pirminiu objektu pasirenkamas amatas ir technika. Priklausomai nuo atkuriamo objekto minėto klubo nariai patys pasirenka laikotarpį nuo akmens amžiaus iki vėlyvųjų viduramžių ir jį atitinkančią techniką. Pateikėjos teigimu, *dominuoja vikinginis laikotarpis ir viduramžiai, priklausomai ne tik nuo asmeninio domėjimosi, bet ir renginio, kuriame ruošiamasi dalyvauti, nuostatų. Pavyzdžiui: „Senujų amatų dienoms“ Trakuose visada ruošiamos viduramžių, o skandinavų renginiams – vikinginio laikotarpio rekonstrukcijos* (VDU ER 2677, anketa Nr. 35, 2018). Ne tik „Pajauta“, bet ir kitas amatus atkuriantis klubas, pavyzdžiui, „Dvaro meistras“ [6], kaip ir dalis laisvųjų amatininkų, istorinį laikotarpį apsibrėžia priklausomai nuo rekonstruojamo objekto. Verta atkreipti dėmesį, jog tiek amatų, tiek ir pramoginės veiklos (muzikos, šokių) klubų rekonstruktoriai dažniau yra savo srities profesionalai. Istorinės rekonstrukcijos veikla jiems yra galimybė gilinti savo srities žinias, ugdyti meistriškumą ar papildomas pajamų šaltinis. Iš lentelės matyti, jog amatų reikšmė nuo XV a. II pusės ima mažėti. Tokia tendencija iš dalies atspindi ir technologijų vystymąsi, kai rankų darbas yra pakeičiamas arba papildomas naudojant įvairius įrenginius. Napoleonmečio bei XX a. laikotarpių rekonstrukcijose amatai nėra aktualizuojami. Pirmenybė teikiama originalams, ypač tai būdinga XX amžių atkuriantiems rekonstruktoriaus. Nepavykus įsigyti originalų, kopijos užsakomos iš profesionalių siuvėjų ar įmonių. *Kitos organizacijos* aptariamos straipsnio poskyryje „Neaktyvūs klubai ir kitos organizacijos“.

Ar rekonstruojami laikmečiai ir temos atspindi Lietuvos bei Europos istoriją? Nors atkuriami laikotarpiai yra gana platūs, tačiau neapima viso istorinio lauko. Daugiausia akcentuojamas „aukso amžius“, t. y. valstybės politinio ir kultūrinio klestėjimo laikotarpiai. Ši tendencija panaši ir užsienyje. Antai Didžiojoje Britanijoje rekonstruojami

Lentelė. Istorinės rekonstrukcijos klubai, organizacijos ir asociacijos Lietuvoje, kurių bent viena veiklos kryptis (pavyzdžiui, šaudymas iš lanko) yra susijusi su istorine rekonstrukcija

BALŲ laikotarpis		VIDURAMŽIŲ laikotarpis		NAPOLEONMETIS		XX AMŽIUS	
„Vilkatlakiai“	6	Kauno karo istorijos klubas (viduramžių sekcija)		Kauno karo istorijos klubas	~10	„Grenadierius“	~20
„Jotvos sūnūs“	~10	„Viduramžių pasiuntiniai“	~50	1-asis LDK Didžiojo etmono pėstininkų regimentas	10	„Ostlandas“	5
„Pilsots“	12	„LDK Varčiai“ (buvusi „Karališkoji gvardija“)	6	„Kauno pavieto laisvieji šauliai“	20	„Wiking“	6
„Leitgiris“	~18	„Kovas“	?	„Fuzilierius“	16	„Rytprūsiai“	~9
„Varingis“	8	„Šiaurinės šventyklos ordinas“	5	Klaipėdos karo istorijos klubas	~8	„Naujosios Vilnios įgula“	~10
„Kauno kuopa“	5	„Ambera“	4	LDK generolo Juzefo Beliako Lietuvos totorių karo istorijos klubas	–	„Partizanas“	5
„Karionys“	-	„Hospitalierių ordinas“	5	„Kauno tvirtovės įgula“	–	„Miško broliai“	~70
„Kovarnis“	~6	„Antikos karys“	~8			„Baltijos štormas“	10
„Aistava“	?	„Saltus Gladii“	8			„Memel Nord“	
		„Mysteria Mundi“	4				
Laisvieji rekonstruktoriai							?
Amatų klubai ir organizacijos							
		„Pajauta“					41
		„Dvaro meistrai“					24
		Vilniaus puodžių cechas					
		„Amatų gildija“					
		„Lietis“					
Kitos organizacijos							
„Simkala“		„Festa Cortesa“				„Retromobile“	
„Argostudio“		„Banchetto Musicale“					
„Pilėnai“		„Lirum“					
„Vikingų kaimas“		„Canto in festa“					
Kalavijo meistrystės mokykla		„Affectus“					
		„Alta danza“					
		„Perkūno strėlė“					
Neaktyvūs, veiklą nutraukę (duomenų nepateikę) klubai							
„Utgardas“	6			Kauno karybos istorijos klubas	–	Panevėžio karinės kraštotyros klubas	6
„Sūduvos Tauras“	–					109-asis Volgos pėstininkų pulkas	–
„Sūduvos Tauras“	–					109-asis Volgos pėstininkų pulkas	–
„Luoka“	4						
Iš viso							~500

laikotarpiai pasirenkami atsižvelgiant į valstybės gyvavimo laikmečius: Britanijos priešistorė, romėniškoji Britanija, vikingai ir saksai, normanai, karaliaus Jurgio laikai, Stuardai ir Tiudorai, Viktorijos laikotarpis, Edvardo laikotarpis ir Pirmasis pasaulinis karas, Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai [10]. Tačiau, net ir abiejų pasaulinių karų epizodus iliustruojantys klubai neperteikia sudėtingos to laikmečio žmonių būsenos. Pirmame plane atsiduria pramoginis ir žaidybinis rekonstrukcijos aspektas, o ne bandymas suprasti ir atkurti holistinę istorijos paveikslą. Istorinės rekonstrukcijos klubai paliečia tik mažą dalį didžiausio tuometinės visuomenės žmonių sluoksnio – valstiečių – gyvenamosios aplinkos, buities detalių. Vos keli laisvieji rekonstruktoriai imasi atkurti elgetas, varguolių ir kitus visuomenės marginalus, todėl turime vienašališką atkuriamos istorijos vaizdą. Postmodernybė leidžia mums fragmentuoti ir kurti savus istorijos variantus, nors ir neatspindinčius realios praeities.

AKTYVŪS KLUBAI

Pagal metus galima išskirti kelis klubų formavimosi etapus: iki 2002 m. ir nuo 2003 metų. Dauguma klubų yra *karybos* arba *karybos ir amatų* krypties. Panašu, jog karyba ir jai reikalingo inventoriaus gamyba – viena svarbiausių rekonstrukcinių veiklų. Toliau klubai bus analizuojami atsižvelgiant į chronologinį jų atkuriamą laikotarpį.

Baltų laikotarpis. Su baltų laikotarpio atkūrimu susiję 9 klubai. Rekonstruojamas laikmetis siekia nuo V iki XIII a. (išimtiniais atvejais XV a. pr.), t. y. iš esmės atitinka vidurinį (V–IX a.) ir vėlyvąjį (X–XII a.) geležies amžius. Klubas „Vilkatlakai“ vartoja *emic* terminą, žymintį barbarų epochą [29]. Brėžiama aiški riba, žyminti Lietuvos valstybingumo pradžią ir ikikrikščioniško periodo pabaigą. Į šį laikmetį patenka ne tik baltų plačiąja prasme rekonstrukcija, akcentuojamos ir atskiros baltų gentys. Šiuo metu atkuriami jotvingiai ir kuršiai. Seniausias baltų laikotarpio rekonstrukcijos klubas – „Vilkatlakai“. Šio klubo nariai, lygindamiesi su kitais, save laiko ne tik pirmaisiais, bet ir stipriausiais bei tiksliausiai atkuriančiais baltų laikotarpį: „atkuriamosios istorijos veikloje absoliučia dauguma esame pirmapraeiviai ir rimčiausiai į savo veiklą žiūrintis klubas“ [29].

Buvusių minėto klubo narių iniciatyva įkurtas „Pilsots“ (Baltų vikingai) Klaipėdoje, „Jotvos sūnūs“ Alytuje ir „Kauno kuopa“ Kaune. Kaip nurodoma klubo „Pilsots“ „Facebook“ paskyroje: *pavadinimas kilęs nuo mažiausios kuršių žemės Pilsoto pavadinimo, reiškiančio pilies vietą, piliavietę. Kadangi klubo branduolys yra Klaipėdoje arba šio miesto apylinkėse, t. y. Pilsoto žemės ribose, tai taip ir pasivadinom.* Panašiu laikotarpiu susikūrė ir senovės baltų karybos draugovė „Jotvos sūnūs“, užsiimanti jotvingių genties karybos, amatų, gyvenamosios puoselėjimu. Nors „Kauno kuopos“ klubas iki šiol oficialiai neįregistruotas ir kiek mažiau pastebimas viešų renginių metu, vis dėlto jis vykdo istorinės rekonstrukcijos veiklą.

Istorinė baltų laikotarpio rekonstrukcija persipina su vikingų laikotarpiu, t. y. tuometinės Skandinavijos gyventojų VIII–XI a. vykdytais žygiais į kitus kraštus.

Viduramžių laikotarpis. Su vėlyvųjų viduramžių laikotarpio rekonstrukcija susiję 10 klubų. Pirmasis ir didžiausių narių skaičių (apie 50) turintis klubas yra „Viduramžių pasiuntiniai“ [27]. Atkuriamas laikotarpis dažniausiai siejamas su XII–XV a. pr., tačiau labiausiai akcentuojama Lietuvos valstybingumo pradžia. Ši skirtis susijusi ne tik su minėtu politiniu įvykiu, bet ir religijos kaita. Krikščionybė ir jos atnešta kultūra žymi naują religijos ir kultūros epochą. Šio laikotarpio rekonstruktoriams tai dažniau yra laisvalaikio pramoga ir papildomas pajamų šaltinis nei gyvenimo būdas. Tarp vėlyvųjų viduramžių rekonstruktorių, palyginti su kitais laikotarpiais, dažniau sutinkamai profesionalūs amatininkai,

muzikantai, šokėjai ir kariai. Atkuriamas viduramžių laikotarpis ne tik populiariausias ir turintis didžiausią klubų skaičių Lietuvoje, bet ir dėl viešų renginių gausos bei masto visuomenėje („Viduramžių šventė“, Kauno „Hanza dienos“ ir kt.) ryškiausiai matomas. Vėlyvųjų viduramžių rekonstrukcijose vyrauja tuometinės aukštuomenės kultūra (dvarininkų, karių luomai) ir amatai. Nors dauguma klubų atkuria Lietuvos vėlyvuosius viduramžius, tačiau dėl duomenų trūkumo nemažiau akcentuojama ir to meto Europos istorija. D. Radthenko pažymi, jog istorinė atmintis ir literatūroje kuriamas viduramžių vaizdas yra beveik vienos reikšmės [22, 128].

Napoleonmetis. Lietuvoje veikia 7 napoleonmečio *karybos* tipo istorinės rekonstrukcijos klubai. Šis laikotarpis apima Napoleono klestėjimo periodą nuo 1799 m. iki 1812 metų. Dėl atkuriamam laikotarpiui priskiriamų bendrų bruožų – naudojamų šaltinių, klubų vidinės struktūros ir rekonstravimo pobūdžio (konkretūs kariniai daliniai) – šiam laikotarpiui buvo priskirti ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės karybą atkuriantys klubai, pavyzdžiui, 1-asis LDK Didžiojo etmono pėstininkų regimentas, kuris ne tik dalyvauja atkuriant Napoleono karinius žygius, bet ir itin daug dėmesio skiria LDK vėlyvojo laikotarpio karybai. Prie šio laikotarpio galima priskirti ir su XIX a. karybos rekonstrukcija susijusius klubus, pvz., Klaipėdos karo istorijos klubą.

Kauno karo istorijos klubas, įkurtas 1989 m., yra pirmasis istorinės rekonstrukcijos klubas Lietuvoje. Dėl tuo metu veikiančių įstatymų klubas negalėjo pasirinkti pirminio pavadinimo – Lietuvos karo istorijos klubas, todėl pasirinktas Kauno karo istorijos klubo pavadinimas. Pagrindinė klubo idėja buvo reprezentuoti istorinę jungtį tarp atgimusios Lietuvos ir LDK kariuomenės išryškinant valstybės idėjos tęstinumą. Nors napoleonmečio atkūrimą galima sieti su istorinės rekonstrukcijos pradžia, tačiau atkuriamasis laikmetis tarp rekonstruktorių netapo tokiu populiariu kaip anksčiau minėti viduramžiai.

XX amžius. Ketvirtasis ir paskutinis istorinės rekonstrukcijos laikotarpis pagal chronologinį skirstymą yra XX amžiaus rekonstrukcija. Remiantis surinktais duomenimis, visi 9 klubai buvo priskirti *karybos* tipui. Šis laikmetis apima Pirmąjį pasaulinį karą, Lietuvos nepriklausomybės kovas (1919–1920 m.), Klaipėdos krašto sukilimą (1923 m.), Antrąjį pasaulinį karą bei Lietuvos rezistencijos laikotarpį (1945–1953 m.). Lietuvoje šio laikmečio klubai atkuria lietuvių, vokiečių, rusų, lenkų ir prancūzų karius bei Lietuvos pasipriešinimo dalyvius – partizanus.

Šio laikotarpio klubai, palyginti su aptartaisiais, savo veiklą pradėjo sąlyginai vėlai. Internetinis karo istorijos kolekcininkų forumas www.militaria.lt [18] buvo pagrindinė socialinė platforma, kurioje XX amžiaus istoriniais įvykiais besidomintys asmenys galėjo diskutuoti jiems rūpimomis temomis bei ieškoti atsakymų į klausimus, kurių nebuvo istorijos vadovėliuose ar enciklopedijose. Šis forumas tapo pagrindu, padėjusiu susiformuoti pirmiems istorinės rekonstrukcijoms klubams.

Pabrėžtinai daug dėmesio skiriama ideologijos ir atkuriamos istorijos, kuri neretai gali pasirodyti kontroversiška, atskyrimui. Dauguma klubų, tiek pristatydami savo klubą viešoje erdvėje, tiek bendraudami su lankytojais, pabrėžia, jog nepalaiko bei atsiriboja nuo politinės to meto ideologijos: *Mūsų klubas „Miško broliai“ atsiriboja nuo bet kokių politinių vertinimų ir tiesiog siekia atkurti ir gyvai parodyti istoriją – tai, kas buvo ir kaip buvo. Viskas, ką pamatysite šioje svetainėje – ne kokios nors politinės ideologijos demonstravimas, o tik noras šviesti visuomenę ir suteikti kuo daugiau žinių apie mūsų prosenelių, senelių ir tėvų pergyventus įvykius* [19].

Palyginti su kitais laikotarpiais, XX amžius, kaip rekonstrukcinis laikmetis, yra vėliausiai atsiradęs šiame istorinės rekonstrukcijos judėjimo lauke. Daugiausia klubų formavosi

jau antrojo etapo metu – 2012–2015 metais. Pirmasis ir iki šiol vienas reikšmingiausių šio laikotarpio grupės klubų – „Grenadierius“, veiklą pradėjęs 2008-aisiais [8]. Šis klubas tapo pagrindiniu branduoliu, paveikusių kitų klubų susiformavimą Lietuvoje. Nors imamasi Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų rekonstrukcijos, pirmiausia dėmesys sutelkiamas į su Lietuva susijusių karinių dalinių atkūrimą.

NEAKTYVŪS KLUBAI IR KITOS ORGANIZACIJOS

Istorijos atkūrimo idėjų vedini klubai ne tik kuriasi, bet ir, ilgai kintant sąlygoms, keičia veiklos kryptis, nyksta ar transformuojasi į kitus klubus (žr. lentelės skiltį *Neaktyvūs, veiklą nutraukę (duomenų nepateikę) klubai*). Dauguma šių klubų yra karybos arba karybos ir amatų krypties. Tai rodo, jog istorinės rekonstrukcijos judėjimas yra dinamiškas reiškinys. Tokie baltų laikotarpio klubai kaip „Luoka“, „Utgardas“ ir „Sūduvos tauras“ savo veiklą yra sustabdę. Viena pagrindinių priežasčių – pasikeitę narių interesai, gyvenamoji vieta, socialinis statusas (vedė, ištekėjo) ar klubo kryptis. „Luoka“ – kelių merginų rekonstruktorių spontaniškai įkurtas klubas, gyvavęs vos kelerius metus (2014–2016 m.). Pagrindinis klubo įkūrimo tikslas – dalyvauti užsienyje vykstančiame festivalyje. Įgyvendinęs minėtą tikslą ir tapęs dar kelių festivalių Lietuvoje dalyviu, klubas „Luoka“ nusprendė nebetęsti savo veiklos. Kitas gyvosios istorijos klubas „Utgardas“, nuo 2005 m. rekonstravęs Skandinavijos vikingų karybą ir gyvenimą, nusprendė keisti kryptį dėl pasikeitusių narių interesų, nes dalis susidomėjo baltų karybos ir gyvenimo rekonstrukcija [26]. Klubas užsiėmė materialinių objektų (drabužių, šarvuotės) atkūrimu ir pramogomis, tokiomis kaip šokiai, žaidimai, alkoholinių gėrimų vartojimas. Atliekant tyrimą paaiškėjo, jog nuo 2016 m. šio klubo istorinės rekonstrukcijos veikla visiškai sustabdyta. Dar vienas baltų laikotarpio rekonstrukcijos klubas „Sūduvos tauras“ veiklos pradžioje (2012 m.) pagrindinėmis savo kryptimis laikė festivalio „Karo žirgas“ ir senovės baltų gyvenimo stovyklos, skirtos vaikams ir paaugliams, organizavimą. Minėtą veiklą rėmė Lietuvos kultūros taryba (2014–2016 m.), tačiau nuo 2017 m. jos nebevykdomos.

Nepavyko rasti pakankamai informacijos apie Panevėžio karinės kraštotyros klubą. Iš turimų duomenų galima daryti prielaidą, jog klubas veikė apie 2012–2014 metus. Jis ne tik vizualiai rekonstravo partizanų įvaizdį, klubo nariai organizuodavo ir etnografines ekspedicijas, fiksuodavo žmonių prisiminimus apie partizanus. Duomenų, susijusių su klubo ar jų narių veikla, nėra, todėl galima manyti, jog ši organizacija netęsia arba yra sustabdžiusi savo rekonstrukcinę veiklą. Nepavyko rasti duomenų ir apie kitų kelių klubų (Kauno karybos istorijos klubo, 109-ojo Volgos pėstininkų pulko) egzistavimą ir veiklą, jos nutraukimo priežastis.

Kitos organizacijos taip pat prisideda prie istorinės rekonstrukcijos populiarinimo ir sklaidos (pavyzdžiui: istorinių šaltinių, istorinės muzikos, šokių, istorinės šaudymo technikos ir pan. atkūrimo). Jos užsiima edukacine, projektine ir organizacine veikla. Šios organizacijos narių skaičiumi paprastai nėra didelės (jas gali sudaryti ir 1–3 nariai), tačiau prisideda prie istorinės rekonstrukcijos raidos. Organizacijų veiklos kryptis apsibrėžiama vienu ar keliais anksčiau minėtais laikotarpiais. Jos palaiko ryšius su rekonstruktorių klubais, priklausomai nuo renginių pobūdžio keičiasi reikiama inventoriu (specialia apranga, technika). Pavyzdžiui, VšĮ „Vikingų kaimas“ įvardija save kaip patyrimų muziejų, kuriame įvairaus amžiaus grupės supažindinamos su tūkstančio metų Lietuvos istorija [28]. Pagrindinė organizacijos veikla orientuojama į vaikų ir jaunimo švietimą – atskleidžiama baltų (vikingų) laikotarpio gyvenimą, Saulės mūsų akcentuojamas kaip pagrindinis istorinis įvykis. Pabrėžiama ir pramoginė organizacijos kryptis, skirta ankstyvųjų laikotarpių

istorijai populiarinti („Vikingiškas gimtadienis“, „Vikingų puota“). Nors tai – tik kelių žmonių iniciatyva, tačiau jų plėtojama edukacinė veikla skatina visuomenės susidomėjimą senovės istorija, formuoja požiūrį į senovę, jos įvaizdį. Organizacijos „Simkala“ kryptis susijusi su Žiemgalos istorijos ir kultūros sklaida, jos puoselėjimu vykdam ir įgyvendinant projektinę veiklą. Savo „Facebook“ paskyroje „Simkala“ nuolat atnaujina informaciją ir istorinius faktus, susijusius su šiuo kraštu [23].

Šalia oficialiai veikiančių istorinės rekonstrukcijos klubų savo edukacine veikla šį judėjimą papildė tokios organizacijos kaip muziejai, kultūros bei švietimo įstaigos, daugiausia atliekančios tarpininko vaidmenį tarp istorinės rekonstrukcijos dalyvių ir lankytojų. „Pilėnai“, bendradarbiaudami su Trakų istorijos muziejumi, prisideda prie „Medininkų pilies žaidynių“ organizavimo. Šiame kontekste vertėtų išskirti klubą „Memel-Nord“, kurio veikla apima ir muziejaus vykdomas funkcijas (eksponatų kaupimą ir analizę, ekskursijas), ir yra susijusi su Antrojo pasaulinio karo vokiečių pakrantės artilerijos rekonstrukcija [16].

KLUBŲ SOCIALINIS TINKLAS

Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, buvo nubraižytas klubų tarpusavio ryšius reprezentuojantis socialinis tinklas (pav.). Socialinis tinklas – tai skirtingų organizacinių vienetų (klubų) palaikomi ilgalaikiai ar trumpalaikiai santykiai siekiant bendrai atkurti ir pristatyti istorijos materialinius objektus, pajauti „senovės dvasią“.

Tikslinga detaliau panagrinėti šios schemos sandarą. Itin aiškių ribų tarp atvaizduojamų keturių pagrindinių laikotarpių nėra, todėl pateikti duomenys išskirti spalvomis. Iš kairės į dešinę šioje schemoje pažymėti klubai: *baltų* (geltona), *viduramžių* (raudona), *napoleonmečio* (mėlyna) ir *XX amžiaus* (žalia). Ruda spalva išskirti amatininkų klubai. Kitos organizacijos (pavyzdžiui, „Pilėnai“, „Vikingų kaimas“ ir kt.) taip pat yra socialinio tinklo dalis (violetinė spalva). Pateikėjai nurodė, kad ir su šiomis organizacijomis palaiko ryšius ar vykdo bendrą veiklą. Labiausiai nuo schemos nutolę taškai (juodos spalvos) žymi klubų padalinius užsienyje. Pilka spalva pažymėti neaktyvūs, veiklos nevykdantys klubai. Klubų ir organizacijų narių skaičius šioje schemoje neatsispindi.

Socialinio tinklo duomenys rodo, jog aktyviau palaikyti ryšius yra linkę baltų ir viduramžių laikotarpio rekonstruktoriai. Kiek mažiau, tačiau aktyviai tarpusavyje bendradarbiauja napoleonmečio laikotarpio klubai. Vienas iš klubo „Fuzilierius“ narių teigė:

Labai didelis mūsų ryšys su Ukmergės pirmu pėstininkų pulku. Jie nuo savo gyvavimo pradžios visą laiką rekonstravo Kosciuškos sukilimo laikus, turėjo savo uniformas. Ir dabar, prieš porą metų, jie nusprendė <...>, kad galbūt būtų visai neblogas variantas prie mūsų prisijungti. Tai jie pasisiuvo prancūziškas uniformas ir dabar su mumis kartais į renginius važiuoja <...>. Ir tiesiog mes turim su jais labai stiprų ryšį. Jie mus palaiko labai dažnai tiek finansiškai, tiek į renginius galų gale... <...>. Tarkim, turim į renginį atvežt 10 žmonių, kitaip negausim pinigų, ir tada jie [klubas 1-asis LDK Didžiojo etmono pėstininkų regimentas] mums duoda savo žmonių, skolina patrankas, dar kažką... <...> Bet šiuo atveju jie mus labiau palaiko. Mes savo žiniomis kiek galim, jie savo dydžiu (VDU ER 2677, interviu Nr. 16).

XX a. laikotarpio klubai yra uždaresni. Net ir turėdami informacijos apie panašios krypties bei laikotarpio kitų klubų veiklą, glaudesnę tarpusavio ryšį užmezga ir bendrą veiklą vykdo rečiau.

Galimos priežastys – nepakankamas bendrų renginių kiekis, ideologinė įtampa ir / ar asmeniniai santykiai su konkrečiais klubais ar jų nariais. Šio laikotarpio klubų veikla uždaresnė, daugiausia vienijanti draugus, bičiulius ir bendraminčius.

Aktyviausiai socialinius ryšius plėtoja klubas „Viduramžių pasiuntiniai“, kaip itin aktyvius klubus galima išskirti „Šiaurinės šventyklos ordina“, „Leitgiriai“ ir „Pajautą“. Klubai keičiasi ne tik turimomis istorinėmis ar archeologinėmis žiniomis, bet ir reikiamu inventoriumi. Dauguma baltų ir viduramžių laikotarpius atkuriančių rekonstruktorių užsako dirbinius iš amatininkų, todėl pagrindiniai amatų klubai „Pajauta“ ir „Dvaro meistrai“ yra reikšminga šio socialinio tinklo dalis.

Verta atkreipti dėmesį į tai, kad dalis aktyvių klubų „atsiskyreliai“ ar galbūt „atstumtųjų“ („Antikos karys“ ir „Naujosios Vilnios įgula“) į šį socialinį tinklą nepatenka. Klubas „Antikos karys“, pateikėjų nuomone, neatitinka istorinio tikslumo, t. y. jų dėvimi istoriniai kostiumai yra eklektiški:

Jie rekonstruoja tarsi vėlyvuosius viduramžius, bet mes nelabai suprantam jų veiklos. Ta prasme, jie su mumis nori bendrauti ir mes su jais. Bet jie užsiiminėja kažkuo tokiu fantastiniu labai dalyku. <...> Jie gamina šarvus, bet jie per daug nesigilina į nieką. <...> Jie visiems sako, kad užsiiminėja tikslia rekonstrukcija, bet ten pasižiūrėjus viskas yra truputėlį kitaip (VDU ER 2677, interviu Nr. 16).

Siekiant įvertinti klubo „Antikos karys“ autentiškumo „lygį“, būtų tikslinga įtraukti istorikų ir archeologų išvadas apie jų atkuriamų objektų kokybę bei laikotarpio atitikimą. Tačiau net ir be istorinių detalių analizės matyti, jog klubas išsiskiria. Visų pirma klubo pavadinimas nei pagal temą, nei pagal laikotarpį su antika nėra susijęs. Antra, jų atkuriami objektai, pavyzdžiui, riterių šarvuotė, palyginti su kitais klubais (pavyzdžiui, „Viduramžių pasiuntiniais“), vizualiai atrodo prastesnės kokybės. Trečia, per pastaruosius kelerius metus klubas „Antikos karys“ nėra kviečiamas į tokius reikšmingus viduramžių laikotarpio renginius kaip „Viduramžių šventė“ Trakuose ar Kauno „Hanza dienos“. Kadangi minėto klubo veikla vertinama kaip neatitinkanti aukštų rekonstravimo standartų, ji „nedalyvauja“ šiame socialiniame tinkle. Be to, klubas „Antikos karys“ savo veiklą daugiausia koncentruoja viduje ir priima naudingus komercinius pasiūlymus. Klubų, kurių situacija panaši, yra ir daugiau.

Klubo „Miško broliai“ nariai nurodė palaikantys santykius su kitais klubais (pavyzdžiui, „Baltijos štormu“). Vis dėlto kitų XX amžių rekonstruojančių apklaustųjų nuomone, „Miško broliai“ nėra pasiekę pakankamo rekonstrukcijos lygio, o dėl piktnaudžiavimo žalingais įpročiais vadinami „išblaivinimo kompanija“: <...> *yra šaunu, kad žmonės, turintys problemų, susirenka ir kažką stengiasi daryt. Bet mūsų klubas vietoj to, kad kažkaip padėtų... Jie visų pirma, nelabai nori, kad mes jiems padėtume, nes jaučiasi, kad yra teisūs ir ten viskas yra gerai. <...> jie nesistengia nieko daryt istoriškai. Jeigu pusė labai stengiasi, tai kiti eina apsirengę kažką tai klouniškai (VDU ER 2677, interviu Nr. 16).*

Kiek išskirtinis šiame kontekste yra Vilniaus istorinės rekonstrukcijos klubas „Naujosios Vilnios įgula“, prisistatantis Lietuvos lenkais, atstovaujančiais tarpukario laikotarpį. Dar tarpukariu deklaruoti Lenkijos interesai Vilniaus krašto atžvilgiu, rodos, iki šiol nėra pamiršti. Tikėtina, jog šis istorijos momentas, nors ir atkuriamas be politizuotos ideologijos, yra priežastis, neleidžianti etniniu pagrindu susiformavusiam klubui (jo nariai – lenkai ar lenkų kilmės lietuviai) tapti sudėtine istorinės rekonstrukcijos socialinio tinklo dalimi.

Schema neapima visų užsienio klubų ir organizacijų, su kuriomis ryšius palaiko Lietuvos rekonstruktoriai. Galima paminėti, jog „Miško broliai“ aktyviai bendradarbiauja su Švedijoje, Didžiojoje Britanijoje, Airijoje emigravusių klubo narių įkurtais padaliniais. „Jotvos sūnūs“ palaiko glaudžius ryšius su Lenkijoje autonomiškai veikiančiu klubo padaliniu „Sons of Jotva“ („Jotvos sūnūs“).

Iki šiol yra užfiksuotas tik vienas renginys – „Marso diena“, vykusį 2019 m. balandžio 27–28 d., kurio metu buvo galima išvysti visų keturių laikotarpių atstovus. Tačiau tai veikiau yra išimtis nei taisyklė. Aptartus klubų tarpusavio ryšius būtų galima vertinti kaip įrodymą, pagrindžiantį istorinės rekonstrukcijos judėjimo Lietuvoje prielaidą.

IŠVADOS

Istorinės rekonstrukcijos reiškinys, atsiradęs Lietuvoje XX a. 10 deš. pradžioje, sutapo su Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimu. Pirmasis istorinės rekonstrukcijos klubas – Kauno karo istorijos klubas – buvo įkurtas 1989 metais. Apie 1996 m. ėmė rasti ir baltų bei viduramžių laikotarpius atkuriančių istorinės rekonstrukcijos klubų. Vėliausiai formavosi XX amžiaus istorijos klubai. Jų pradininkas buvo klubas „Grenadierius“ (nuo 2008 m.).

Tyrimo rezultatai atskleidė kelis šių klubų kūrimosi etapus: iki 2002 m. ir nuo 2003 metų. Šiuo metu priskaičiuojamas 41-as skirtingas klubas ir 13 kitų organizacijų, aktyviai veikiančių Lietuvos istorinės rekonstrukcijos lauke.

Remiantis tyrimo duomenimis, Lietuvoje veikiančios istorinės rekonstrukcijos klubai buvo suskirstyti chronologiniu principu į 4 grupes: *baltų laikotarpio*, *viduramžių*, *napoleonmečio* ir *XX amžiaus*. Tai atitinka pačių klubų apsibrėžtą atkuriamą istorinį laikotarpį. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog populiariausias atkuriamas laikmetis – viduramžiai, o mažiausiai populiarius – napoleonmetis. Istorinės rekonstrukcijos klubai gali būti skirstomi ir pagal tipologinę, veiklos pobūdį nusakančią, klasifikaciją: *karybos*, *karybos ir amatų*, *amatų*, *pramogų* ir *kitos organizacijos*. Karybos tipo klubų Lietuvoje yra daugiausiai.

Klubai tarpusavyje bendradarbiauja, keičiasi reikalinga informacija ir dalijasi patirtimi, dalyvauja panašiuose renginiuose, sprendžia tas pačias problemas. Sudarytas klubų (organizacijų) vidinis socialinis tinklas patvirtina, jog istorinė rekonstrukcija nėra tik uždara, klubo viduje koncentruojama veikla, tačiau judėjimu virtęs šiuolaikinės visuomenės reiškinys, kuris ryškiausiai pastebimas tarp baltų ir viduramžių laikotarpių rekonstrukcijos klubų. Socialinius ryšius su kitais klubais aktyviausiai palaiko „Viduramžių pasiuntiniai“. Dalis klubų į istorinės rekonstrukcijos judėjimą nepatenka („Antikos karys“, „Sūduvos Tauras“, „Naujosios Vilnios įgula“).

Tyrimas iš esmės susistemino istorinės rekonstrukcijos klubus ir organizacijas Lietuvoje ir padėjo geriau suvokti šį reiškinį. Juo remiantis galima atlikti siauresnes vieno ar kelių konkrečių klubų tipologines ir veiklos laikotarpiu apibrėžtas (chronologines) analizes bei giliau nagrinėti nacionalinius istorinės rekonstrukcijos judėjimo ypatumus.

Gauta 2019 05 24
Priimta 2020 02 07

Literatūra ir šaltiniai

- [1] AGNEW, Vanesa. Introduction: What Is Reenactment? *Criticism*, Summer 2004, Vol. 46, No. 3, p. 327–339.
- [2] AGNEW, Vanesa. History's affective turn: Historical reenactment and its work in the present. *Rethinking History*, 2007, Vol. 11, No. 3, p. 299–312.
- [3] BRÆDDER, Anne; ESMARK, Kim; KRUSE, Tove; NIELSEN, Tage; WARRING, Anette. Doing pasts: authenticity from the reenactors's perspective. *Rethinking History*, 2017, Vol. 21, No. 2, p. 171–192.
- [4] DECKER, Stephanie K. Being Period: An Examination of Bridging Discourse in a Historical Reenactment Group. *Journal of Contemporary Ethnography*, June 2010, 39(3), p. 273–296.

- [5] DELIS, Renatas. Neopagonybės judėjimas posovietinėje Lietuvoje – alternatyvus lietuviškumas kaip atsakas modernybei? *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2006, 6(15), p. 187–225.
- [6] DVARO MEISTRAI. Internetinė klubo svetainė. [Žiūrėta 2019 04 10]. Prieiga per internetą: <<http://www.dvaromeistrai.lt/>>
- [7] GAPPS, Stephane. Mobile monuments: A view of historical reenactment and authenticity from inside the costume cupboard of history. *Rethinking History*, 2009, Vol. 13, No. 3, p. 395–409.
- [8] GRENADIERIUS. Internetinė karo istorijos klubo svetainė. [Žiūrėta 2019 02 27]. Prieiga per internetą: <<http://www.grenadierius.lt/>>
- [9] HANDLER, Richard; SAXTON, Wiliam. Dyssimulation: Reflexivity, Narrative, and the Quest for Authenticity in “Living History”. *Cultural Anthropology*, 1988, Vol. 3, No. 3(Aug.), p. 242–260.
- [10] HISTORIC UK. Istorijos ir paveldo gidas. [Žiūrėta 2019 02 27]. Prieiga per internetą: <<http://www.historic-uk.com/LivingHistory/ReenactorsDirectory/Page-5/>>
- [11] KALĖDIENĖ, Agnė. Etnologijos krypties daktaro disertacija „*Naujųjų baltų* subkultūrinio lauko atsiradimas ir raida“. Vytauto Didžiojo universitetas, Kultūrų studijų katedra, 2018.
- [12] KALĖDIENĖ, Agnė. Historical reconstruction groups in Lithuania: searching for identity in post-socialist society. *Balkan and Baltic States in United Europe: Histories, Religions, and Culture II*, 2018, 9, p. 231–243.
- [13] KOBIALKA, David. The Mask(s) and Transformers of Historical Re-enactment. *Current Swedish Archeology*, 2013, Vol. 21, p. 141–161.
- [14] LDK VARČIAI. Internetinė klubo svetainė. [Žiūrėta 2019 04 19]. Prieiga per internetą: <<http://www.varciai.lt/>>
- [15] MANSON, Jennifer. Personal narratives, relational selves: residential histories in the living and telling. *The Sociological Review*. London, 2004, p. 162–179.
- [16] MEMEL-NORD. Klubo Facebook paskyra. [Žiūrėta 2019 04 19]. Prieiga per internetą: <https://www.facebook.com/memelnord/?__tn__=%2Cd%2CP-R&eid=ARATxaleR9cPjaVnlbEempt-JWrKGsgkjYPAXRljqFOddC7z1znZG68yI9yYJYZzG8wOX9hfEkeLoUjJ>
- [17] MICULA, Maja. Historical re-enactment: narrativity, affect and the sublime. *Rethinking History*, 2015, No. 4, p. 583–601.
- [18] MILITARIA. Karo istorijos kolekcininkų forumas. [Žiūrėta 2019 05 05]. Prieiga per internetą: <<http://www.militaria.lt/>>
- [19] MIŠKO BROLIAI. Internetinė klubo svetainė. [Žiūrėta 2019 03 20]. Prieiga per internetą: <<https://miskobroliai.weebly.com/>>
- [20] PAJAUTA. Eksperimentinės archeologijos klubo internetinė svetainė. [Žiūrėta 2019 05 12]. Prieiga per internetą: <<http://www.pajautaclub.lt/>>
- [21] PETERSSON, Bodil. Travels to Identity: Viking Rune Carvers of Today. *Lund Archeological Review*, 2010, 15–16, p. 71–86.
- [22] RADTCHENKO, Daria. Simulating the Past: Reenactment and the Quest for Truth in Russia. *Rethinking History*, March 2006, Vol. 10, No. 1, p. 127–148.
- [23] SIMKALA. Facebook paskyra. [Žiūrėta 2020 01 03]. Prieiga per internetą: <<https://www.facebook.com/Simkala-360522117324317/>>
- [24] SUTKAITIS, Tomas. Senovės ir dabarties baltų kariai. *Liaudies kultūra*, 2010, Nr. 4, p. 52–67.
- [25] TUAILLON DEMÉSY, Audrey. *La re-création du passé: enjeux identitaires et mémoriels. Approche socio-anthropologique de l'histoire vivante médiévale*. Presses universitaires de Franche-Comté, 2013.
- [26] UTGARDAS. Internetinė klubo svetainė. [Žiūrėta 2019 05 05]. Prieiga per internetą: <<http://www.utgardas.lt/?kur=apiemus>>

- [27] VIDURMAŽIŲ PASIUNTINIAI. Internetinė klubo svetainė. [Žiūrėta 2019 04 14]. Prieiga per internetą: <<http://viduramziai.lt/>>
- [28] VIKINGŲ KAIMAS. Organizacijos internetinė svetainė. [Žiūrėta 2019 04 05]. Prieiga per internetą: <<http://vikingukaimas.lt/>>
- [29] VILKATLAKAI. Senovės baltų kovų brolijos internetinė svetainė. [Žiūrėta 2019 05 12]. Prieiga per internetą: <<http://www.vilkatlakai.lt/>>

GINTARĖ DUSEVIČIŪTĖ-NEIMONTIENĖ

Historical Reenactment Clubs in Lithuania

Summary

In Lithuania, the phenomenon of historical reenactment emerged at the end of the twentieth century, around 1990, and coincided with the restoration of Lithuania's independence. So far, it is unknown how many clubs we have in the historical reenactment field, what kind of clubs they are, and how these clubs interact. Do these activities involve several clubs or are they a part of the global historical reenactment movement? The complex methodology used to answer these questions included observation, participatory observation, semi-structured interviews, questionnaires, media analysis, analysis of Facebook profiles and websites of the clubs, and data processing tool Onodo. The data received covers the period of 2015–2019.

Since the beginning of the historical reenactment movement, the number of clubs engaged in historical reconstruction has expanded. Currently, there are 41 clubs, and 13 other organizations act in the field of historical reenactment. The results of the study show that two waves can be seen in the formation of historical reenactment clubs: the first one up to 2002 and the second since 2003. According to the study, historical reenactment clubs operating in Lithuania were divided into four groups: the Baltic period, the Middle Ages, the Napoleonic era, and the Twentieth century. Typologically, historical reenactment clubs can also be classified into activity-specific groups: military, military-craft, craft, entertainment, and other organizations. Taking into account the established social communication network of the clubs (and organizations), it can be concluded that in Lithuania, historical reenactment is a movement that is most noticeable among the reconstruction clubs of the Baltic and Medieval periods.

Keywords: historical reenactment, club, classification, Lithuania, social network